VILNIUS. Penktadienis 1929 m. Vasario mėn. 15 d. III metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ — 4 (35)

*Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.*

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrytka Nr. 115. Red. adr. ul. Antokolska 54a.

EINA DU KARTUS Į MĖNESĮ

Prenumerata: Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai. Atskiras numeris 20 sk.

Darbo, Duonos ir Laisvės!

Pereitų metų nederlius jau iš pat rudens pradė o grąsyti musų krašto darbo žmonėms alkanos žiemos bado šmėkla. Bet musų krašto valdovai į tą reiškinį visai nekreipė domės. Nuo pat gruodžio perversmo pratę savo spaudoj rašyti, kad jiems valdžią paėmus, Lietuvoj prasidėjo aukso gadynė — tokiomis pat pasakomis jie mėgino nuvyti ir šių metų bado šmėklą nuo lietuviškų darbo bakužių.

Visi gerai atsimenam, kaip dar pereitą rudenį, kuomet jau nederliaus vaisiai buvo parodomi pirštu—musų valdovų spauda priešaky su „Lietuvos Aidu" ir „Musų Rytojum" rašė, jog ekonominė Lietuvos padėtis esanti kuo geriausia. Derlius esąs toks pat kaip ir kitais metais. Pas ukininkus visko pilna. Darbininkai esą aprupinti darbu. Mokesniai į valstybės iždą plaukią normaliai, žodžiu, jeigu kuo ir trukstą Lietuvai tai tik gulbės pieno. O jei Smetona apsikelbtų save karalium—tai ir to butų buvę, fašistinės spaudos manymu

Bet štai, nuo tų viešpačių tarnų pasakų nespėjo praslinkti keli mėnesiai ir realus lietuviškas gyvenimas pasirodė pilnoj nuogumoj:

— Sunkaus vargo reiškiniai pradėjo nebetilpti sunykusiose bakužėse. Jie sparčiai veržiasi viešumon: išeina į plačius lietuviško gyvenimo vieškelius ir jais plinta po visą, musų biedną kraštą. Gi pasiekdami musų sunykusius miestukus, veržias iš nykių priemiesčių į miestų gatves ir ten paniurusiai šaukia:

Darbo ir Duonos!!!

Net visagalintieji dienos valdovai, kurie lig šiol pratę kiekvieną teisingą šauksmą paslėpti kalėjimo sienose — nedrįsta šio alkanų žmonių šauksmo nuslopinti. Baimė apėmė ir juos. Žemės ukio ministeris Aleksa pasišaukia spaudos atstovus ir su jais jau pradeda bent kiek švelniau kalbėtis, apie sunkią Lietuvos ukio padėtį, apie reikalingumą užpirkti Lietuvai duonos, apie augantį nedarbą... Valdžia gi, be jokių pasipriešinimų duoda Šiauliams ir Panevežiui prašomas paskolas, kad tie miestai galetų bedarbius aprupinti darbu. Fašistinė filantropija ir valdovų „gailestingumas" reiškiasi dar plačiau. Darbo žmonių „užtarytoja", „geraširdė" Smetonienė,—netaip jau senai raginusi karininkus, kad juo grežčiausiai numalšintų Tauragės sukilimą, ir kėlusi tą dieną, kuomet lėjosi Tauragės gatvėse revoliucionierių kraujas, savo dukters vestuves — dabar imasi iniciatyvos, kad sudaryti komitetą šiaurės Lietuvos darbo žmonėms šelpti. Kartu su ta visa filantropija, dienos viešpačiai, ne kiek betgi neatleido politinio režimo pančių. Bijodami, kad opozicinės grupes neišnaudotų alkanų darbo masių sukilimui—leido partijoms sušaukti sausio pradžioj savo suvažiavimus, kad išvydę partijų nusistatymą ir jų siekimus, žinotų kaip ir kurion kryptin kreipti savo šnipų ir komendantų puolimą. Bet dabar Kaune labai plačiai kalbama apie tas fašistinių viešpačių politines machinacijas.

Vadinasi, fašistiniai diktatoriai išgirdo darbo žmonių šauksmą ir išsigando. Bet norėdami išgelbėti savo padėti, pradėjo visuo-

Perskaitęs „Pirmyn" duok kitam.

menei rodyti, savo „geraširdi-gumą“, griebesi filantropijos ir tam panašių „krikščioniškos dorovės“ priemonių.

Bet ar ta s savo filantropiškais mostagavimais diktatoriai išrišo darbo ir duonos klausimą Lietuvoj? Ar tais skurdžiais trupiniais, kuriuos jie baimės apimti nubere nuo savo riebaus stalo darbo žmonėms ir gali baigtis viskas? Musų manymu, ne! Prieš alkanus musų krašto darbo žmones stovi dar 6 alkani menesiai, kurie nenukreips bado akių, nuo darbininko ir valstiečio lušnos. Jie neduos darbo žmonėms nei darbo nei duonos. Gi iš valdžios darbų visai nesimato, kad ji rupintųs tuos klausimus racionaliai išrišti. Valdžia jų išrišti negali. Darbo ir duonos klausimus dabartiniu metu tegali išrišti patys darbo žmones. Todel jie turi paimti iniciatyva iš „mielaširdingos“ Smetonienės rankučių į savo darbo rankas Nes pati valdž a tam pinigų neduos. Valdžia šiandien milionus skiria š ipų ir policijos išlaikymui, bet ne bedarbių ir valstiečių reikalams. Todel iš jos nera ko tikėtis.

Darbo žmones, turi prieiti patys prie tų klausimų išrišimo sekančiu budu.

Sudaryti miestuose ir valsčiuose slaptus kovos komitetus iš darbininkų ir valstiečių, sujudinti liaudį, susirišti su kariuomene ir ginkluotu keliu nuversti fašistišką kraugerių valdžią. Kito kelio valdant diktatoriams liaudis neturi. Tada tik aprupinimas badaujančių bus galima spręsti plačiu mastu bendromis darbininkų ir valstiečių pajegomis. Tik š tuo keliu einant galima išspręsti darbo ir duonos kl usimą ir nuvyti bado šmėklą nuo darbo žmonių bakužių musų krašte.

Taigi tik nuvertus dabartinę valdžią ir išvaikius dykadonių šnipų gaujas, kurios seka bedarbius ir daboja, kad jie „neardytų“ visuomenės ramybės, bus atviras kelias kovoti su badu. Tai turi gerai žinoti Lietuvos darbo žmones. Ir jų pareiga prie obalsiu: Darbo ir Duonos, butinai dar prideti obalsį ir Laisves. Nes tik tuomet, kai darbo žmones bus laisvi, kai už jų pačių nestoves policija ir šnipai — jie gales laisvai aptarti savo bendras nelaimes ir bendromis, suburtomis pajegomis stengtis jas prašalinti. Taip ir tik taip tegali buti statomas ir sprendžiamas tas skaudus klausimas, palietęs tukstančius suvargusių darbo žmonių.

Šios d enos demokratiškos Lietuvos kovos obalsis tuti buti:

— Darbo, Duonos ir Laisvės!

Geriausis šiandien patriotas Lietuvoje tas, kuris už keletą litų savo brolį fašistams parduoda!

Bado ir kovos metai.

Žiema — sunkus laikas Lietuvos biednuomenei. Kas metą pasibaigus laukų darbams šimtai darbininkų, sklypininkų ir gritelninkų netenka darbo. Kas negalejo pasidaryti per vasarą atsargos, tas atėjus žiemai turi kęsti badą ir šaltį. Ypatingai sunki yra si žiema. Nederlius Šiaurinėj Lietuvoj sunkiai šiais metais atsiliepe į visą Lietuvos biednuomenę. Nerasi dabar Lietuvoj to miestelio ar net ir kaimo, kur nebutų alkstančių bedarbių. Didesniuose miestuose bedarbius skaitoma tukstantimis. Jau nuo puses vasaros Š. Lietuvoj ukininkai pradejo atleidineti samdinius. Algos veik visur numažintos, kai kur palikta darbininkai dirbti „už duoną“.

Nederlius skaudžiai atsiliepė ir į ukininkus Reikia ukininkui apmoketi už trąšas, dažnai už seklas, darbininkams, mokesniams ir kitiems reikalams reikia pinigų, o aruodai tušti, gyvuliai pigus ir daugumai pavasariui seklų nėra. Garbinamasis valstybes pamatas— ukininkas skursta, ukis jo smunka ir visas kraštas užuot žengęs pirmyn eina atgal.

Lietuvos pramonė, sumažėjus ukininkų įpirkimams, taip pat turi susitraukti. Dirbtuvės arba užsidaro, arba maž namas darbininkų skaičius. Didele bedarbių armija tai yra ženklas pramonininkams mažinti darbininkų uždarbį. Veik iš visų miestų ateina žinios, kad darbininkams pramoneje mažinami uždarbiai, atimami mokesniai už sventes, panaikinamos atostogos ir įvairus seniau iškovoti pr edai natura Darbininkams nevalia g nti savo reikalus — streikuoti draudžiama, organizacijos uždarytos, jokių kovos fondų nėra. Visą Lietuvos darbininkiją fašistai stengiasi išduoti ant pramonininkų malones ar nemalones.

Nederlius ir nedarbas tai yra viso krašto nelaimė. Prieš tą nelaimę galima kovoti tiktai suderintomis visuomenes ir vyriausybes pastangomis. Bet Lietuvoj to nematome. Visuomenė suvaržyta, bebalse, sudaromieji smetoniniai komitetai yra tik akių muilinimas, o vyriausybe neatsakomingų iždo vagių ir smurtininkų rankose. Smetona per gruodžio 17 d. sukaktuves ciniškai pareiškė, kad jam valdant bedarbiai išnykę. Smetona be abejonės žino, kad Lietuvoj šįmet nedarbas yra dvigubai didesnis, negu praėjusiais metais ir nežiurint to „tautos vadas“ begediškai meluoja, kad jis išnaikinęs bedarbius. Jokios pagelbos iš vyriausybės bedarbiai kaimuose ir miestuose negali laukti. Ukininkams skirtoji 10 milijonų litų paskola yra maža ir, be to, be visuomenes kontrolės pašalpų dal jimas virsta didele spekuliacija ant ukininkų kailio. Ukininkams toji paskola bus nauja, sunki našta, o tarpininkams yra progos iš žmonių nelaimės praloblti.

Nepasitenkinimas dabartine smurtininkų valdžia senai jau yra didelis. Badas ir valdžios netikęs šeimininkavimas tą nepasitenkinimą dar labiau didina. Prieš visus demokratus dabar stoja uždavinys išnaudoti teisingą visuomenės nepasitenkinimą kovoj prieš fašizmą. Nepasitenkinimas valdžia, kiek jis didelis nebutų, be organizuoto, sąmoningo vadovavimo neduos jokių rezultatų. Reikia žmonių nepasitenkinimą padaryti aktingu, revoliuciniu, tada jis bus didelis veiksnys prieš fašistinėj kovoj. Slaptosios organizacijos, vedančios kovą prieš smurtininkų diktaturą, turi sujusti, *sustiprinti savo agitaciją, plėsti organizaciją ir ginkluotis.* Reikia skubiai ruoštis ir kiekvienu momentu buti pasirengus prie ginkluotos kovos. *Ši sunki žiema turi buti paskutinė fašistų viešpatavimui Lietuvoje.* Lietuvos liaudis turi sukilti ir nušluoti savo skriaudejus. Kovon už savo teises, už atstatymą demokratinės tvarkos, už teisingą rupinimą bedarbių ir nuo nederliaus nukentėjusių ukininkų, už šviesią, Lietuvos ateitį reikia suburti visos galimos jegos ir pašalinti ant visa-

dos smurto ir tautiškų čekistų diktatura. Kas šiuo momentu sedi sudejęs rankas, tas yra demokratiškos Lietuvos išdavikas. Šalin apsileidimas! Ši žiema reikalauja iš musų visų kuo didžiausio aktingumo ir niekšas bus tas, kas iš baimės ar apsileidimo stoves nuošaliai. Pamintos liaudies teises, suardytas musų krašto gyvenimas, tukstančiai badaujančių ir šimtai kankinamų kalėjimuose ragina mus sprendžiamon kovon. Bukime pasirengę! *J. S.*

Reikšmingas prisipažinimas.

Lietuvos fašistukai pasmerkę mirti visas Lietuvos politines partijas ir į žvalgybos ištikimas rankas atidavę visą Lietuvos politinį judejimą, iškilmingai paskelbe, kad jų t. y. tautininkų partija esanti vienintelė Lietuvoj tokios rušies, kuri gali pilnai apimti visus visuomenės sluoksnius.

Fašistų sufabrikuota ir garsiai skelbiama „tautininkiškoji vienybe" tai esąs toks katilas įkur į gali kopti užsimerkę visi ieškantieji budų išspręsti painias sociales ir valstybes tvarkymo problemas. Čia, girdi, gali tilpti ir dvarininkas su savo kumiečiu, ir stambus ukininkas su bernu, ir klebonas su zakrastijonu, ir fabrikantas su darbininku, ir bankininkas su savo kurjeriu, ir ministeris su sargu ir t. t. — žodžiu, visi kas gyvas prašom į „tautininkiškos'os vienybes" katilą, nes tik jame kunkuliuoja tikra tėvynes meile, tikras patriotizmas. Mat, anot tautininkų, tas katilas turįs tokią stebuklingą macią, kad jame ir iš menko avino veikiai pasidarąs patentuotas fašistas. Tačiau, nežiurint tų didelių užsimojimų, tų pastangų, liežuvio laužymo, trečius metus belinksniuojant „tautininkiškąją vienybę", niekas geras neišeina. Dabar jau ir patys tos „vienybės" gimdytojai pradeda nusivilti ir įpuolę desperacijon atvirai pasisako, kad tas galingasis „vienybės" fabr kas, pagaminęs kadrą žvalgybininkų, sustojo ir rezultate gavosi: iš vienos puses sauja valdančiųjų, o iš kitos — du milijonai valdomųjų.

Kad Lietuvos fašistukai tik taip ir supranta valstybės tvarkymo reikalus, tai niekam nepaslaptis, mus tik stebina akyplešiškas jų nachališkumas ir Lietuvos piliečių kantrumas.

Štai fašis inis „L. Aidas" pliekdamas valstiecius liaudininkus už tai, kam jie pripažįsta Lietuvos liaudžiai teises kištis į valstybes tvarkymo reikalus, sako:

„Valstiečiai liaudininkai siulo pačiai liaudžiai save valdyti ir buti krašto valdove".

Fašistams, žinoma, toks valst. liaudininkų siulymas nepatinka, todel „L. Aidas" klausia:

„Kas gi yra toji l audis? Argi liaudis gali valdytis ir buti krašto valdove?" Ir pats atsako:

„Liaudimi paprastai yra suprantami ukininkai, kurius liaudininkai vad na valstiečiais, bežemiai ir mažažemiai. Į liaudį ne'ina *bajorai,* kuriuos valstiečiai liaudininkai ankščiau siulė visai išnaikinti". Be to fašistinis „L. A das" iš liaudies tarpo išme visus inteligentus. Ir taip supratęs liaudį sako, kad:

„Liaudis niekur pati nesivaldė, nesi aldo ir nesivaldys. Ją valdė tie, kurie buvo ir yra vadinami *bajorai,* — arba inteligentai. Bajorai arba karaliai valdė liaudį, sakydami, kad jų galia eina is Dievo malones, o šiandien inteligentai valdo liaudį, ją apgaudinėdami ir sakydami, kad jie liaudies valia liaudį valdo".

Čia kombinacija visai nepaini: Užpalių mužikėlis *Antanas Smetona* palikęs užpečky savo vyžas, įsipiršo į nusmukusio bajoro Chadakausko žentus, ir gavęs is aistrios bajoraites ilgus ragus įsivaizdino save „bajoru" ir „iš Dievo malones" Lietuvos piliečius valdo. Kitaip to fakto mes išsiaiškinti negalime. Jeigu demokratiniuose kraštuose, kuriuose inteligentija drauge su darbininkais ir valstiečiais tvarko krašto reikalus, pasak „L. Aido" išeina kad liaudį apgaudinėja, tai reikia suprasti, kad dabart'niu laiku musų mužikišką Lietuvą valdo ne inteligen ai kilę iš liaudies, kaip kas norėtų manyti, bet vyžas nusiavę „bajorai". Vadinasi, pasak „L. Aido" dalykai visiškai tvarkoj, nes teisę kitus valdyti Dievas yra suteikęs tik mėlynojo kraujo žmonių padermei. O liaudis tai ne kas kita, kaip nesąmoningų sutverimų banda, kurią reikia ganyti ir jos šonus rimbais tvoti.

„Tautos vadų" pasisakymas aiškus, tik belieka, kad Lietuvos liaudis tuos „plemenis" tinkamai įvertintų ir padarytų savo isvadas.

Valst. liaud.

Kodel pasišalino Jeronimas Plečkaitis?

Kai žinia apie J. Plečkaičio pasitraukimą iš L. S. D. O. U. Vykdomojo Komiteto a'ibego spaudą, kai kurie laikraščiai pridejo net savotiškus komentarus. Kad nebutų įvairių spėliojimų, čia noriu paduoti skaitančiai visuomenei tai, ką patyriau iš autoritetingų saltinių apie tą savo rūšies sensaciją.

Kuomet dar Lietuvos politinė emigracija buvo padrika, neorganizuota, J. Plečkaitis buvo tas asmuo, ant kurio kupros stengesi visi suversti emigracijos atsiradimą ir jos veikimą. Bet tai buvo klaida: politines emigracijos atsiradimo priežastis gludi Voldemaro ir K-o diktatoriškame režime.

Pradžioj emigracijos, visi tie, kam toji emigracija del šiokių ar tokių priežasčių nepatiko, stengėsi ją įasmeninti J. Plečkaityje, padarydami jį kaip ir centru, apie kurį toji emigracija turėjo grupuotis. Bet kodel taip buvo daroma? Atsakymas nepainus.

Tie, kam Lietuvos politine emigracija stovejo kaip koks krislas aky, pažinojo gerai Jeronimą Plečkaitį dar iš veikimo L. S. D. Partijos Centro Komitete ir Seimo s.-d. frakcijoje, kad jis niekuomet nepasiduoda jokiai organizacijos disciplinai, niekuomet nesiskaito su savo žodžiu, neapkenčia kitų nuomones. O jeigu prideti, kad jo charakterio nepaskutinej vietoj sedi avanturistinis palinkimai, tai fašistiniai Lietuvos diktatoriai ir jų šalininkai, skaite, kad reikia tik visą Lietuvos priešfašistinį judej'mą įasmeninti J. Plečkai yje ir jau bus gana izoliavimui to judėjimo n o viso socialistinio pasaulio. Ir, reikia pasakyti, kad jie neklydo, nes dalinai tikslą buvo pasiekę. Bet Lietuvos s cialdemokratine emigracija, nenoredama politiniai numirti, privesta buvo ieškoti išelties iš susidariusių sąlygų.

Po didelio vargo, 1928 m. rugpiučio 22 d., Vilniuje tapo sušaukta konferencija, įkurta Lietuvos Socialdemokratų Organizacija Užsieny ir išrinktas Vykdomasis Komitetas. Tačiau praktikoj nedaug kas pakitėjo: Vykdomasis Komi etas liko komitetu, o Jeronimas Plečkaitis visą laiką megino atsirubež ucti ir varyti toliau savo autonominį veikimą, visai nesiskaitydamas su organizacijos Vykdomojo Komiteto direktyvom s.

Šiandien sunku butų pasakyti ar J. Plečkaitis iš prigimties turi diktatoriškai avanturistinius palinkimus, ar jis yra tik užsikrėtęs š ų laikų „mada". Bet tas netaip ir svarbu. Ga a bus konstatuoti faktą ir pažymeti, kad kuomet jam Vykdomasis Komitetas išdėstęs faktus jo žalingumo organizacijai, pasiule paduoti pareiškimą del pasitraukimo is visokio veikimo L etuvos Socialdemokratų Organizacijoj Užsieny, J. Plečkaitis su pateiktais V. K. argumentais pilnai sutiko, pasižadėjo pasitraukti, nekelti jokių kivirčų, kurie galėtų vesti į socialdemokratinės em gracijos skaldymą ir t. t. Bet savo keliu darė viską, kad tik emigraciją

suskaldžius. Savo autonominiu veikimu jis tam tikrai grupei politinės emigracijos kvaršino galvas įvairiais, neįvykdomais fantastiniais planais ir t. t. Ir jeigu J. Plečkaičiui nepavyko suskaldyti socialdemokratinės emigracijos, tai ne del to, kad jis organizacijos reikalus stato aukščiau savo ambicijos, bet del to, kad tam skaldymui nerado palankios dirvos.

Po to, kai visus kelius jau buvo išbandęs, jis atvirai pasisakė: „visas priemones panaudojau, nepavyko. Todel atsitraukiu, vienok nemanykite... dar ateis laikas!"

Laikas, žinoma, ateis. Bet toji socialistinė organizacija, kuri nenores buti atskirta nuo viso socialistinio pasaulio, nežinau ar panores statyti J. Plečkaitį savo priešakin.

P. T.

Laiškai iš Lietuvos.

Politinė kekšė.

Per dvejus metus fašistų šeimininkavimo Lietuvoje teko matyti visokių minkštakaulių. Del duonos kąsnio, del karjeros, del garbes ar gobsumo ne vienas seniau besivadinąs demokratu nuėjo bernauti fašistams. Lietuvoje jau yra įsisidirbęs tautiškas „čego izvolite" tipas. Kas galingas, pries tą ir lenkiesi, kas lakina, tam ir loji — toki sitokių šliužių filosofija. Politinio padorumo ir savygarbos pas tos rušies žmones nera ko ieškoti. Pas mus jau net priprasta yra, kad tokie žmones dabinasi pagal naujdusią politinę madą ir niekas labai tuo nebesipiktina. Bet vis tik ir nugaros lankstumui yra ribos. Kas parodo per didelį šuniskumą, tą ir, į viską įpratusi, Lietuvos visuomene pakrikštija politine kekse. Vienas tokių politinių kekšių yra p. pulk. Papečkys, 1926 m. buvęs liaudininkiškas krašto aps. ministeris, gruodžio 17 d. iš ministerijos išguitas ir dabar Smetonos paskirtas V. Tarybos nariu. Liaudininkas is praeities, karys iš profesijos, šiuo iš prigimimo — taip Kaune charakterizuoja šitą naują Smetoninės tarybos senatorių. Dar budamas k. aps. ministeriu p. Papečkys daugiausia prisidejo prie fasistų perversmo. Į visus, pakartotinus nurodymus į fasistų rengiamą perversmą p. Papečkys atsakydavo viena — „Aš už kariuomenę atsakau ir tvirtinu, kad kariuomene neduos save įvelti į maištą". Ir ministerių kabinete ir atskiri ministeriai lankydamies pas p. Papečkį ir privačiai is daugelio asmenų p. Papečkiui buvo nurodoma apie rengiamą karininkų maištą, bet p. Papečkys visus papenedavo savo „atsakomybe" ir tuo baigdavosi. Kai įvyko perversmas p. Papečkys bego ne į teisėtai vyriausybei ištikimą kariuomenę Panemunėj, bet bėgo į tą dalį, kuri buvo sukilusi ir neva nieko nežinodamas atbegęs pasidave maistininkams. Dabar eksliaudininkas Papečkys gavo 30 grašių ir sedės tarp Smetonienes sosto išrinktųjų. Pasakoja, kad ir p. Papečkienė, kuri gruodžio 17 d. perversmo metu itin riebiai lojojo už neveiklumą, „lepsius" liaudininkų vadus, dabar pritarianti savo vyro „garbingam" žygiui...

Netenka abejoti, kad p. Papečkys, nuejęs Judošiaus keliais, nesustos pasiaukely, bet eis iki galo. Jei pats nelips į šaką, kiti pakels...

J. Sn.

Macochiada ir Rasputiniada Lietuvoje.

I.

Kiekviena valstybine santvarka paprastai pasireiškia ne tik savo esminėmis ypatybemis, pareinančiomis nuo to, kaip sudaroma valdžia, kokie jos santykiai su krašto gyventojais ir t. t., bet drauge su tuo ji turi visą eilę paties gyvenimo iškeliamų palydovų, kurie gali pasireikšti tik tam tikrai tvarkai esant ir beveik visiškai negali pasireikšti esant kitai tvarkai. Kad šis pasakymas yra teisingas, tai liudija ir praeitųjų amžių istorija, ir šių dienų gyvenimas taip kitose valstybese, taip ir Lietuvoje. Nekalbedami šiuo tarpu apie kitų krastų gyvenimo reiskinius, pasidairysime tik po Lietuvos gyvenimą.

Po ilgų metų klerikalinės reakcijos, siautusios Lietuvoje, labai neilgai, vos pusę metų, 1926 metais buvo įsigalejusi demokratija, pati Lietuvos liaudis tarė savo galingą žodį ir paemė šalies likimą į savo rankas. Nors demokratijai neilgai teko tvarkyti kraštas, vis del to kiekvienas turėjo pakankamai progos ir ga-

Ponas v-ko Padėjėjas.

I

Nedidelis ir nemažas, apystoris, su apvalu, pradedančiu atsikišti pilvu, nuliukusiais žandais, rudom, kaip klemsargio šunies, akim, žiurinčiom iš po surauktų apdribusių antakių ir pradejusia plikti galva. Apsiredęs ministerijos nustatytoj naujoj uniformoj: chromo batai, juodos kelnes „bridži", juodas skeltas mundierius, juodi antpečiai su dviem auksiniais dryžiukais išilgai; juoda kepurė - pusiau kasketas su auksiniu dirželiu ir tokios pat spalvos ženkleliu kaktoj; rudos odos diržas, geltonais siulais ispaitakiuotas ir perpetinis diržiukas; prie dešiniojo šono rudos odos kabura iš kurios kyšo brauningo rankenos galas. Tai toks maž daug iš paviršutinės isvaizdos, musų viršininko ponas padėjėjas. Jis yra administracines dalies vedejas ir visų jam paduotų pavaldinių karalius. Dokumentuose jį vadina Jonas Džiuve, bet pavaldiniai, del nežinomų priežasčių, jį pramine „Džiova", nors į džiovininką jis visai nepanašus. Kodel ponui v-ko padejėjui jo pavaldiniai tokį vardą dave, sunku pasakyti: vieni pasakoja, kad jis ne vienam savo pavaldinių jau yra džiovą įvaręs, kiti kitaip aiškina. Bet tas, pagaliau, ne taip ir svarbu—jeigu prie dvidešimt tukstančių Lietuvos džiovininkų prisidės, iš pono v-ko padėjejo malones, dar desėtkas, kitas, tai bus tik maža dalelyte nuošimčio, taip sakant, lašas juroj, ir visai nepateisins nei jo laipsnio, nei jo užimamos didžiai poniškos vietos.

Tačiau, reikia pasakyti, kad jis tokiu dideliu ponu dar nesenai tapo.

Caro Rusijos kariuomenej tarnavo paprastu saldotu. Atitarnavęs kariuomenej liko Maskvoj ir iki pat mobilizacijos, važinejo tranvajuje, rankenas sukinėdamas ir koja skambalą mindamas. Didžiojo karo metu dasimuše iki puskarininko, o Kerenskio laikais tapo pakeltas į feldfebelius. Su tuo laipsniu jis ir buvo demobilizuotas.

Sugrįžęs Lietuvon anais „bado" laikais, pasivadino karininku ir dviem tokiem pat „karininkams", jau ankščiau įsitrynusiem į kariuomenę, paliudijus, gavo leitenanto laipsnį. Po trejų metų tapo pakeltas į vyresniuosius leitenantus. Bet kai veliau, iš buv. Rusijos karininkų pradejo reikalauti dokumentalių įrodymų karininko laipsniui nešioti, tai ponas Džiova, kaip negalėjęs įrodyti, tapo atleistas iš kariuomenės ir paskirtas šalygatvių šlifuoti.

lėjo įsitikinti, kokie gyvenimo palydovai yra charakteringi demokratinei tvarkai. Per tą trumpą pusmetį Lietuvoje kulturinis ir visuomeninis gyvenimas virte vire. Visam kraste nuolat reiškesi tikra gyvybe: garantuotos pilietines laisvės, paskaitos, susirinkimai, kursai, laikraščiai ir t. t. ir t. t., — visa tai reiškesi kuo gyvlausiai ir nese nuvargintai Lietuvos liaudžiai, per ilgus amžius išnaudojamai darbo klasei šviesą, nese geresnies ateities viltį ir galimumus, padejo įsamoninti vykstančius gyvenimo reiškinius ir rengė dar sąmoningesnei, dar aiškiau suorastai kovai už visišką darbo klases išsivadavimą—už socializmą.

Bet demokratija, pati budama širdinga, atvira, perdaug pasitikejo ir savo priešų širdingumu. O klastingi melo ir apgavimo kupini demokratijos priešai — klerikalai ir fašistai — pasinaudojo tuo demokratijos pasitikejimu ir kaip vagys, kaip kraugeriai plešikai išvoge Lietuvos liaudžiai laisvę, kruvinomis rankomis sunaikino demokratijos laimejimus ir, kaip tikri budeliai, užnere kilpą ant kaklo Lietuvos darbininkams ir valstiečiams, visai Lietuvos darbo klasei.

II.

Atejo ir praejo kruvinoji 1926 metų gruodžio 17 diena. Prasidėjo Smetonos—Voldemaro – Plechavičiaus—Musteikio ir kitų budelių gadyne ir budeliai eme siausti visame kraste. Nuo buvusio kulturinio ir visuomeninio sąjudžio Lietuvoje nebeliko ne pedsako. To sąjudžio vietą užeme karo lauko teismai, sušaudymai, pilni politinių kalinių kalejimai, koncentracijos stovyklos, istremimai, cenzura, šnipinejimas, pačios Lietuvos visuomenes sušnipejimas ir kiti diktatoriško banditizmo tvarkos reiškiniai. Nemokelių karo cenzorių išraižytuose laikraščiuose veltui ieškosi kokių nors pranešimų apie susirinkimus, paskaitas ir t. t. Bet už tai labai gausiai pasipyle laikraščiuose kriminaline chronika — užmušimai, plešimai, vogimai, pikti bankrotai, pinigų vogimai, čekų padirbinejimai, bankų aferos, valdančiosios partijos aktingiems nariams dalyvaujant*), — visa tai mirgete mirga kiekviename laikraštyje.

Fašizmo purvu apkrestas Lietuvos kunas ėme gangrenuoti ir greta su politiniu puvimu pasireiške ir

LIETUVOS DIKTATORIUS.

(Karikaturistams medžiaga).

Šiomis dienomis musų korespondentas turėjo garbes padaryti pono Voldemaro nuotrauką, parodyti pasauliui, ką tas Lietuvos diktatorius daro tuo laiku kai žmonių nekaria.

Pasirodo, kad tas „labai išmintingas" vyras ne tik „tautišką vienybę" proteguoja, bet ir „tautišką pramonę" uoliai palaiko.

dorovinis, moralinis puvimas. Tartum Lietuvoje atgijo visas dorovinis supuvimas, koks kur nors buvo pasireiškęs, tartum čia iš grabų sukilę pikurdino didesnei fašizmo garbei markizai de Sad, Rasputina, Macochai ir kiti tokie didvyriai. Juk ar ne biauriausio sadizmo

*) Aferistas Kalinauskas, paėmęs daugiau 200 tukstančių litų Lietuvos Banko pinigų, buvo aktingas tautininkų sąjungos narys.

Gal but musų ponas v-ko padejejas dar ir iki šiai dienai butų šlifavęs šalygatvius, jeigu ne butų pasipainiojusi gero „dedes" protekcija. O tie „dedes" yra juk tokie galingi specialistai, kad moka iš juodo baltą padaryti ir antraip.

Šitaip Fortunai nusišypsojus, musų v-ko ponui padejėjui vel sužibo užgesusi žvaigždė, vel atsidare vartai į karjerą: čia buvo niekas, čia vel iškarto tokia didele garbė — dryžuoti antpečiai ir auksinis diržėlis prie kepures. Uniformuoti jo įstaigos žemesnieji tarnautojai ištolo stiepiasi ir dešinę ranką kelia.

Dar tik sviežiai įlindęs naujon uniformon, kartą, ponas v ko padejejas eina Vilniaus gatve ir vis tai vieną tai antrą petį patraukdamas žiuri kreiva akimi į auksinius antpečių dryžiukus. Sustojus ponui v-ko padejejui prie krautuves vitrinos pasižmoneti, šliaužia tylom pro salį vienas iš jam paduotų žemesniųjų tarnautojų nuduodamas lyg ir nemato savo viršininko. Čia, ponas v-ko padejejas tik akį dvylkt iš po suraukto antakio, o tarnautojas ženge žingsnį ir nutirpo.

— Sustok, tamsta! Ar nematai kas eina? Nežinai, kad reikia pagarba atiduoti?!...

— Kaltas, ponas viršininke, dovanokit!... Nepastebejau... — stena persigandęs tarnautojas, ranka prie smilkinio laikydamas.

— Kai septynias paras atsedesi, tuomet pastebesi! Eik sau! .. — Ir ponas v ko padejejas, užsirašęs tarnautojo numerį, nušliukino prie kitos krautuves vitrinos, pasižmoneti naująja uniforma.

Nieko stebetino — juk ši uniforma duoda jam teisę tureti savo žinioj 70 žemesniųjų tarnautojų ir septynius šimtus šiaip jau pavaldinių, susidedančių iš studentų, gimnazistų, seminaristų, darbininkų, ukininkų, amatninkų, valdininkų ir paprastų vagių, žmogžudžių, pleš kų. Tiems visiems pavaldiniams jis yra ponas ir karalius.

II.

Eina ponas v-ko padejejas iš kontoros į didįjį kiemą, sargas atrakina vartus ir pridejęs ranką prie smilkinio akimis palydi. Kieme, prie kalves, darbininkai vežimus taiso, kiek toleliau, susedęs prie žabų kruvos, desetkas kitų šluotas riša, ten vel pasieny bent keli virves suka. Pamatę poną v-ko padejeją, visi sustoja ir nusiima kepures, nežiurint, kad jis jau tą dieną dešimtą kartą kieme pasirode. Nuo didžiųjų vartų į korpusą veda asfaltu išlietas takas. Kairej pusej ta-

reiskinys, kaip kad buvo Tauragėje, kuomet fašistiški budeliai ne tik patys gerejosi šaudomųjų darbininkų kančiomis, — jie darydami tą ekzekuciją viešai, ir kitus žmones verté žiureti į jų kruviną darbą, norėdami ir kitus apkrėsti savo gyvuliskais palinkimais.

Tokiame moralinio puvimo vaizde ypač pastebetinas ir pažymetinas tas faktas, kad tasai puvimas savo plačiausia banga apima kaip tik vadinamuosius „aukstuosius sluoksnius“, tautininkų šulus, jiems artimus žmones, paties budelių karaliaus Smetonos lizdą. Ir tatai nenuostabu: juk visai tai, kas treti metai darosi Lietuvoje, gali buti vykdoma tik iš viso nenormalių žmonių.

III.

Treti metai siaučia Lietuvoje kruvinas fašizmas. Ir kiek per tuos metus pramirgejo Rasputinų ir Rasputinukų Smetonienės rumuose! Juk tik pagalvojus apie tai, kad Lietuvą valdo ligulsta boba su savo kaprizais, tiesiog baisu darosi del Lietuvos darbo žmonių likimo. Mat, Smetoniene galinga malonių daveja visokiems Smetonos satrapams, yra nenormali moteris. Ji serga liga, kuri rusiškai vadinasi „bešenstvo matki“ ir kuri reiškiasi tuo, kad tokia nelaiminga moteris niekada negali patenkinti savo geidulių. Tokia moteris, be abejojimo, verta pasigailejimo. Bet kai tokia moteris savo ligą padaro savo siekimų įkvepeja, kai ima ieškoti karališkų liaurų, kad galetų save patenkinti, tureti kiek tik nori meilužių ir tais savo norais neša pražutį visam kraštui, tai, žinoma, tuomet ne gali buti pasigailejimo. Taip yra ir su Smetoniene. Jau nuo pat pirmųjų fašizmo dienų šiai geterai patenkinti pristatytas prisiekęs Lietuvos Rasputinas — kunigas „profesorius“, „filosofas“ Izidorius Tamošaitis — tautininkų publicistas, pasirašinejąs J. Didžiulių. Tai štai šitas Rasputinas – Tamošaitis — Didžiulis „Dievo ir tevynes naudai“ „darbuojasi“ iki siol.

Tačiau „aukštų“ ponių — „aukšti“ ir norai. Taigi vieno Rasputino greit pasirode permaža. Ir čia vel atsirado labai plati „patriotiška“ dirva kitiems „patriotams“. Sako, kad ši malone ypatingai teko kai kuriems karininkams, kurie ir dirba „tevynes labui“.

Taigi dabar be vyriausiojo Rasputino — Tamošaičio dirba tėvynės labui visa eile Rasputinukų, o jų globėja Smetoniene per juos skleidžia savo malones jų giminems ir pažįstamiems, tvarko, parduoda Lietuvą ir smaugia Lietuvos liaudį. Smetonai darbo nedaug belieka — tik tvirtinti savo galingosios žmonos ir jos Rasputinų nurodymai.

Ne mažesnis rasputiniskumas viešpatauja ir diktatoriaus Voldemaro rumuose, kuris savo Matildai, Jaščenkos žmonai, sugebejo net popiežiaus palaminimą gauti. Tačiau tai tuo tarpu paliksime.

IV.

Betgi pasaulis žino ne tik Rasputiną. Savo laiku, taip pat carizmo laikais ypatingai pragarsejo kunigas Macochas. Štai šito Macocho šmėkla taip pat rado sau tinkamą vietą fašistineje Lietuvoje.

Kas Lietuvoje nepažįsta kunigo Olšausko, to caro ochrankos agento, moksleivių smaugejo Voronėže, „Saules“ Draugijos mergaičių kursų ir seminarijos globejo ir tų mokinių mergaičių tvirkintojo ir t. t.? Žodžiu, panašių to didvyrio „nuopelnų“ galima butų rasti labai daug, ir apie juos žino visi, kas tik šiokių ar tokių reikalų ar susitikimų su kun. Olšausku yra turejęs. O kunigas Olšauskas yra ne paprastas kunigas. Jis yra „nusipelnęs“ dvasiškis, pralotas, savo laiku buvęs kandidatas į vyskupus. Ir su caro, ir su klerikalų, ir su dabartine fašistų valdžia jisai buvo ir tebera geriausiuose santykiuose, kaipo aukštas dvasiškis.

Ir štai pereitųjų metų vasaros sezono pabaigoje Birštone įvyko fašistinei tvarkai labai charakteringa drama. Rasta nužudyta ponia Ustjanovskienė. Nužudymo aplinkybes iš karto susidaro labai paslaptingos — tikras kriminalinis romanas. Susekta, kad Ustjanovskiene pasmaugta gamako virve, o gamakas buvo kunigo Olšausko. Kun. Olšauskas tą dieną buvo Birštone, vaikščiojo su Ustjanovskiene ir paskum labai staigiai išvažiavo iš Birštono į Kauną ir važiavo ne tiesiog, bet kitu, aplinkiniu keliu ir tą pačią dieną traukiniu išvažiavo į Žemaičius ir t. t. Žodžiu, visos tos bylos aplinkybes pinte apipynė, regzte apregzė kun. Olšauską, paaiškejo, kad daugiau niekas kitas Ustjanovskienes nužudyti negalejo. Be to, dar žinoma, kad Olšauskas keliolika metų gyveno su Ustjanovskiene kaip su žmona, kad Ustjanovskienės vyro mirtis praeityje taip pat apgaubta rukais ir tuos rukus Ustjanovskiene ne kartą grasindavusi išblaškyti didelei kun. Olšausko nenaudai, nes ji, kaip ir kiekviena moteris, pavydėjo, kai jos dvasiškas tevelis ir kuniškas draugas kun.

---

ko, ant cementuoto rato vaikšto apie 30 pavaldinių, tvarkingai, poromis. Desinej pusėj tako, ant akmenuoto kiemo, knapinėja grupė iš 3—4 kitos rušies pavaldinių. Sargas, prižiurįs pasivaikščiojimą, pamatęs poną v-ko padėjėją, visa gerkle suriko:

— Stot ramiai, kepures nusiimt! —

Visi vaikščiojusi ant rato pavaldiniai susigriebė už kepurių ir sustojo.

— O jus ten, kodel kepurių nenusiimat?! Ar kitos kamandos laukiat?! — atidarė savo kakarinę ponas v-ko padejejas, adresu grupės vaikščiojančios dešinej pusėj tako.

— Nematem... — atsiliepė vienas iš grupės.

— Aš jum nematysiu! Rankas iš kišenių!..

— Į kamera juos ir daugiau, kad sičia man jie nevaikščiotų!

Davęs tokį paredymą sargui — prižiuretojui, ponas v-ko padejejas apsisukęs sugrįžo į kontorą patenkintas, kad jis čia vienas ponas: visi jį gerbia, klauso, ką tik pasako, tuoj išpildo.

— Dežuruojantis, atvesk užsirasusius į raštinę.

Atvede tris.

— Ko tu norejai? — klausia pirmojo ponas v-ko padėjejas.

Ponas, aš jau trys savaites kaip sėdžiu be jokio tardymo, norejau prašymą rašyti...

— Nereikejo čia ateiti, kad nenori sedeti! Sekmadienį parasysi.

— Ponas, iki sekmadienio dar visa savaite laukti...

— Tylek!.. O tu ko nori? — klausia kito.

— Skundą noriu rasyti valstybes gynejui, kad mane tardant...,

— Už ką sedi?

— Nežinau, ponas, sueme policija... primuše...

— Tai mažai dar gavai, kad nežinai už ką!

— Ponas, — atsiliepe trečias, — as...

— Vesk juos į kamerą — parode sargui — ir atvesk man tą mokytoją — „bolsevikę“.

Atvede.

— Pasakyk man tamsta kas jums pristato paišelius ir popierį? — mandagiai užklausė ponas v-ko padejejas.

— Tai mums žinoti, kas,—atsake mokytojas.

— O aš sakau, kad man!—užsidege ponas v-ko padėjejas.

— Jeigu tamstai, tai žinok, — vėl atsakė mokytojas.

— Aš tuoj sužinosiu! Pašauk šešis iš rezervo,—

Olšauskas jos vienos meile nesitenkindavo. Šiaip ar taip, kun. Olšauskui Ustjanovskiene laike visą laiką iskelusi Damoklo kalaviją ir kiekvieną valandą galejo sudaryti jam nemaža nemalonumų. Taigi ji kunigui Olšauskui buvo labai pavojinga ir jos pašalinimas, be abejojimo, jam labai rupėjo.

Taigi, kaip iš tikrų saltinių žinoma, tardymo medžiaga buvo tokia, del kurios kun. Olsauskas mažių mažiausia turetų būti buvęs sulaikytas ir tardomas. Bet kun. Olšauskis — aukštas dvasišk's, o Lietuvos fašistų valdžia yra sudariusi su Vatikanu konkordatą. Ir štai, remdamasis tuo konkordatu, popiežiaus internuncijus padarė tinkamą spaudimą fašistiškiems ministeriams, kad nekompromituotų aukšto dvasiškio. Ir tie ministeriai, papratę klausyti klebonų ir net davatkų, visiškai nusigando popiežiaus pasiuntinio. Ir dabar kun. Olsauskas, pasinaudodamas popiežiaus pasiuntinio ir minis erių kabineto apsauga, vaikščioja sau laisvas, juokiasi iš teismo organų ir net švietimo ministeriui rašo grasinamus laiškus per laikraščius.

Taip sis faktas aiskiai parodė, kad Lietuvos fašistine valdžia yra aklas ne tik fašizmo, bet ir klerikalizmo įrankis ir vergiškai vykdo jo agentų reikalavimus, pridengdama slyksčiausius macochizmo reiškinius ir tuo pačiu save įsiraso į macochų ir rasputinių gaujos eiles.

V.

Baigsime. Šlykštu ir rasyti apie visus tuos supuvimo reiškinius, kuriais per šiuos dvejus metus apkrete Lietuvą fašistiški banditai. Juk tik dar prisiminkime žygi s tokių tautininkų vadų ir rėmėjų, kaip Romana s artimiausias Smetonos draugas, Noreika, tautininkų pirmininkas, Okulič-Kazarinas ir kiti „patriotiski" pritonų lankytojai. O kur dar Mačiulų, Kalmatavic y *) ir kitų darbai! O tai yra tik stambieji fašizmo lyderiai su savo žygdarbiais. Mažesniųjų jų pakalikų darbai ne kiek neatsilieka nuo vadų pavyzdžių. Kas darosi žvalgybos urvuose, ką daro įvairiose vietose „Geležinio Vilko" pasiutę vilkai, — tai visiškai paaiškėti gales tik sunaikinus šią tvarką iš pagrindų ir tik tada visi gales aiškiai pamatyti, kokį inkvizitoriai žudytojai smaugė Lietuvos liaudį.

Kiekvieno sąmoningo piliečio — darbininko, valstiečio, inteligento — uždavinys šią valandą įtempti visas jegas, kad butų nuverstas kruvinasis fašizmas ir išvaduota Lietuva iš tokios šlykščios politines, kulturines ir dorovines vergijos.

Patriotas.

*) Kalmatavičius — šaulių sąjungos vadas, vienas iš „Varpo" spaustuves sprogdintojų, yra totorius Kalmat. Tačiau senais carizmo laikais „patriotizmas" priverte jį pakeisti pavardę ir pasidaryti „Kalmatovič". Dabar vėl po ištisos eilės „patriotiškų" žygių šis piletis jau turi grynai lietuvišką pavardę Kalmatas.

Ukininkų vargai ir diktatura.

„Ukininkų gerove — valstybes gerovė" taip skelbia fašistai ukininkų suvadžiojimo tikslu. Gyvenime betgi matome visai ką kitą. Diktatoriai, susirupinę savęs išlaikymu, neberanda lesų skaudžiausiems ukininkų reikalams patenkinti. Pernykšte vasara buvo nederlinga. Biržų Šiaulių, Rokiškio, Ežerenų, Mažeikių, Kretingos, dalinai Taurages, Panevežio, Raseinių ir k. apskričiuose šaltas oras ir lietus sunaikino veik visą vasarojų; linai menkai užaugo, o kur ir užaugo, ten daugumoj nušalė; bulbės daugumoj vietų supuvo ir vietomis negrįžo jų ne sekla. Rugiai ir kviečiai iš koto vietom's ir neblogai užderejo, bet lakius pasirodė menkas. Pašarai taip pat neužaugo. Jau nuo pusės vasaros ukininkai pradejo kalbėti apie gresiantį badą, daugumas atleido samdytus darbininkus ir kiek galedami susispaude. Ir ateinanciais metais sunku tikėtis gero žiemkenčių derliaus, nes rugius ir kviečius teko seti į šlapią žemę ir del šalto oro jie labai blogai sudygo. Ši žiema daugeliui ukininkų yra bado žiema. Nera ko parduoti, kad butiniausias išlaidas—mokesnius, skolas, seimynai ir k. — padengus. Daugelis neturi ko ir valgyti, gyvena pusbadžiu. Kaime viešpatauja toks skurdas, kokio ir karui baigiantis neteko pakelti.

Žinoma yra kiek Lietuvos ukininkų trobėsiai yra nusinešioję. Todel miško klausimas ukininkams yra itin skaudus. Bet siais metais matome keistą reiškinį, kad pardavimui skiriamo miško, nežiurint didelio reikalo, ukininkai neišperka. Neišperka del to, kad ukininkai neturi pinigų ir jiems skiriamas miskas palieka pirkliams.

Reikalo spiriami ukininkai parduoda savo turtą— gyvulius ir net drabužius. Bet ir cia nelaime. Gyvu-

---

paliepe dežuruojanciam. O už penkių minučių ponas v-ko padejejas su sešiais sarga s jau krate politinių kalinių kameroj daiktus ieskodamas paišelių. Išgraibe visus kampus, narų plyšius, išččiupinejo drabužių siules, išvarte kišenius, bet nieko nerado.

— Aš žinau, kad jus turit paišelį... Geriau patys atiduokit, nes kitaip, bus blogiau.

— Jei žinai, kad turim, tai pasiimk, — išgirdo trumpą atsakymą.

— Pažiurėsime! — pagrasino ponas v-ko padejejas ir išsinešdinęs, paliepe sargui užtrenkti duris.

— O tu del ko kepures nenusiimi? — atsidūre į žiopsantį koridoriuj prie lango kalifaktorį.

— Ponas dovan...

— Aš tau dovanosiu!... Tris paras karcerin jį, o paskui kameron!...

Praslinkus pusvalandžiui, ponas padejėjas referavo virsininkui savo sumanymus del pakeitimo pasivaikšč ojimų tvarkos, suskirstant kalinius į rušis. Tame sumanyme, kamerai politinių kalinių, turejusiai pasivaikščiojimui dvi valandas į dieną beliko tik pusvalandis...

— Aš jiems parodysiu! — džiugavo ponas padejėjas, eidamas iš kabineto, kai virsininkas jo patiektąjį naują pasivaikščiojimų planą patvirtino. — Aš juos išmokysiu kaip ožį statyti...

III.

Prieš keturiasdešimtis metų *Vincas Kudirka* iskele paviršiun seimininkavusius Lietuvoj Vakchanalijus—Kruglodūrovus ir juos savo „Viršininkuose" puikiai atvaizdavo.

Šis tipas, vienas iš buvusių Lietuvoj Kruglodūrovų, prieš dvidešimtį metų nupieštas p. Vilkaičio.

Daug laiko praejo, daug vandens Nemune prabego. Didelių aukų pareikalavo lietuvių tautai laisve, daug jos sunų šaltas Sibiras prarijo. Bet ne veltui: iš pavergtos Lietuvos pakilo nepriklausoma valstybe. Viskas iš naujo tapo pastatyta. Stojo naujas gyvenimas, naujos aplinkybes ir nauji žmones. Tautos veteraną kurnekur bepamatysi kiurksanti. Tik padovanoti mums kacapų Vakchanalijai—Kruglodūrovai Lietuvoj pasiliko tie patys, kokie buvo prieš keturiasdešimtis ir prieš dvidešimtis metų.

Alfa

liai Lietuvoje, nesant galimumo gabenti jų į Vokietiją, yra pigus. Tautininkai senai džiugino ukininkus, kad, girdi, Smetonai viešoataujant, vokiečiai atidarysią savo rubežių ir tada prasidesianti tikra „ukininkų gerove". Bet iki šiol iš tų pažadų nieko neišejo, pažadai liko pažadais. Dabar Biržų-Pasvalio rajone už 100 — 150 litų galima pirkti gerą karvę. Arkliai dar pigesni. Darbo arklys kainuoja 30—100 litų. Nesant pašaro ukininkai yra priversti gyvulius išparduoti. Arklius dažnai plauna ir mėsa šeria kiaules; taip sako naudingiau esą, negu parduoti. Ne vieną metą ant turgų nederliaus srityse nebuvo matyti tiek drabužių, kiek šiais metais. Gero naminio milo drabužių eile Pasvalio turguj galima pirkti už 30 litų, taip pat ir gerus kailinius gali ma įsigyti už 30 litų; ant turgaus matyti įvai riausių drabužių, ko praeitais metais niekada netekdavo matyti. Bet pirkėjų nera, nes pas žmones nera pinigų.

Visuose nederliaus apskrityse eina didelis ukininkų išsipardavimas, parduoda ukiui butinai reikalingą inventorių ir parduoda už niekus, nes nera kas perka. Gyvuliai, vartotas ukio inventorius ir drabužiai pigus. Pašaras brangus. Už dobilų birkavą moka dabar jau 50 litų ir yra numatoma, kad greit visai nebebus ga lima pašaro pirkti. Jau buvo mineta, kad linai šįmet menkai užderejo, o kur jie ir užaugo, ten del ankstybo ir šalto rudens nušale. Iki šiol linų pluošto kainos labai žemos. Tenka matyti turguj, kad už pudą brukto pluošto pirkliai nenori moketi ne 4 litų. Ypatingai už menkniekius parduoda linus mažažemiai ir naujakuriai, kurie paprastai atsiveždavo po pundelį linų į turgų ir tą dieną savo įpirkimus iš to atlikdavo. Dabar tenka matyti, kaip pirkliai tyčiojasi iš nuskurusių valstiečių ir dažnai iš vargo prislegto valstiečio linus pusvelčiui „nuperka".

Nieko nera stebetina, kad šiais metais Lietuvoje, ypač nederliaus srityse, žeme yra labai pigi. Su mažu kapitalu dabar nesunku Biržų, Šiaulių ir kitose derlingose Lietuvos srityse nupirkti didelį žemes plotą. Žmones, kurie diktaturai siaučiant neatprato dar nuo visuomeninio galvojimo, baimijasi del prekybos sutarties su vokiečiais. Yra didžiausio pavojaus, kad vokiečiai, gavę teises pirkti Lietuvoj žemę, supirks už menkus pinigus didelius žemes plotus ir tokiu budu pasinaudodami musų skurdžia buitimi išples musų nenaudai savo kolonizaciją. Todel sutartis su vokiečiais, kokią sudare Voldemaras, krašte, net tarp labai mažai galvojančių žmonių, yra labai nepopuliari. Jei Voldemaras tikėjosi, kad Lietuvos valstietis apie „aukštą" užsienių politiką nieko neišmano, tai dabar besireiškiantis nepasitenkinimas jo sudaryta, ant musų kailio, sutartimi galėtų jį ko kito pamokyti.

Gyvename „tautos vienybes" ir „ukininkų gerovės" laikus, bet tauta nemato vienybes, o ukininkai skursta taip, kaip iki šiol niekada neskurdo. Blogiausia yra, kad nesimato jokios išeities. Žinoma, nederlius nieko neturi bendra su politika, bet užtat pagelba nukentejusiems daug ir labai daug pareina nuo geros valdančiųjų valios ir nuo jų sugebejimo gelbeti. Lietuvos diktatoriai gerą valią rodo tiktai žodžiais, o darbais pasirodo pykčiausiais skurstančių valstiečių priešais. Valdžia gali padeti nukentejusiems dvejopu budu— sumažindama mokesnius, arba teikdama paskolas bei pašalpos. Lietuvos diktatoriai kalba apie visokeriopą pagelbą, bet padeti labai mažai tepadeda. Pirmiausia del mokesnių. Kas nori, kad žemes mokesnis jam butų sumažintas, turi paduoti prašymą mokesnių inspektoriui. Kolektyvių prašymų nuo kaimų nepriima. Kiekvienas ukininkas turi atskirai duoti prašymą. Žinoma yra, kad Lietuvos kaime retas ukininkas sugeba pats prašymą parašyti. Didele dauguma kreipiasi į įvairius šunadvokačius, kas yra surišta su nemažomis išlaidomis. Mokesnių inspekcijose susirenka milžiniškos kruvos prašymų, jų peržiurejimas užsitęsia ir jei apskrities mokesnių komisijoj prašymas praeina, tai ir čia negalas. Prašymas dar eina Kaunan ir tik departamentui patvirtinus mokesniai yra sumažinami. Reikia žinoti, kad prašymo įteikimas mokesnių išieškojimo nesustabdo ir dažnai valstietis yra jau aprašytas, kai departamentas teikiasi mokesnį jam nuimti ar sumažinti. Paprastai yra taip, kad tiktai daugiau prasitrinę, žmonės mokantieji prilisti prie mokesnių komisijos ir tie, su kuriais biurokratai mato reikalo skaitytis, mokesnių išvengia. Tamsesnieji ir neturtingesnieji valstiečiai dažniausia savo mokesnius prievartos keliu sumoka. Išlaidos su prašymais, kelione į mokesnių inspektorių ir kitos su tuo surištos išlaidos dar labiau apsunkina neturtingusius valstiečius. Važ nejančiam po Šiaulių ir kitus nuo nederliaus nukentejusius apskričius metasi į akis baltos valščių ir policijos nuovadų sienos. Priejęs artyn gali persitikrinti, kad tai ukininkų turto varžytynių skelbimai. Už mokesnius, už skolas ukininkų turtas parduodamas iš varžytynių. Bet įdomu, kad tose varžytynese dalyvauja labai maža žmonių. Kartais atrodo, kad tai valstiečiai boikotuoja ukininkų turto varžytynes, nes į jas visai nesilanko ir varžytynes dažnai tenka kartoti. Tikrenybei priežastis yra ta, kad pas žmonas nera pinigų ir todel turtas iš varžytynių dažniausia yra parduodamas už labai žemą kainą, iš ko ukininkams tenka dar labiau nukenteti.

Fašistine Voldemaro valdžie pasiskelbė, kad rupinsis nukentejusiais valstiečiais. Bet iki šiol to susirupinimo ukininkai nemato. Pašalpu nukentejusiems iš viso nera skiriama. 10 milijonų litų, skirtų ukininkų reikalams, duodama yra seklomis kaipo paskola. Seklų duodama ne tiek, kiek ukininkams reikia laukams apseti, bet kur kas mažiau. Biržų apskrity duoda trečdalį reikalingų seklų, o Šiaulių ir kituose apskrityse dar mažiau. Seklos duodamos paskolon iki 1930 ir 1931 metų. Tais metais paskola, kas met po pusę, turi buti kartu su žemes mokesniais sumokėta. Sąlygos gal atrodo pusetinos, bet taip tik atrodo. Pažiurejus į kainas, kokias valdžia ukininkams už seklas skaito, matosi, kad visa ta sėklų operacija yra didelė fašistų žulikyste. Už avižų centnerį valdžia skaito 29 litus, tuo tarpu kaip rinkoj vietinių, neblogų avižų galima pirkti už 18 — 20 litų cnt. Už miežių centnerį valdžia skaito 32 litu, o rinkoj miežiai kainuoja 24 litus. Kainos, kaip matome, labai aukštos ir dar nuo tų kainų „už paskolijimą" ukininkai iki paskolos grąžinimo turi moketi 4 proc. metinių. Matyt valdžia ir jos pastatytas tarpininkas, L. Žemes Ū. Kop. Sąjunga, skaitosi su dideliu riziku ir krauna tokias aukštas kainas, kurios labai kvepia nesvaria spekuliacija. Ūkininkai, neturedami kitos išeities, yra priversti iš valdžios spekuliantų seklas tomis nežmoniškomis sąlygomis imti. Daugelis ukininkų, prispirti bado, skolintojų lupikų ir tos pačios valdžios mokesnių išieškotojų, gautas seklai avižas parduoda, o miežius suvalgo. Valdžios duotų seklinių avižų Pasvalio turguj galima iki valiai pirkti už 21 litą centnerį. Bet pirkejų del stokos pinigų nera. Kaip ir kuo pavasarį reikes laukus apseti sunku dabar įsivaizdinti. Jei valdžia neskirs didesnių kreditų ukininkams šelpti, tai be jokios abejonės daug žemes liks neužseta. Reikia pasakyti, kad seklų duodama labai mažai ir reikalavimas nieku budu nera patenkinamas. Kartą žem ukio ministeris Aleksa spaudos atstovam pasake, kad ne viena „partine" vyriausybė nebutų pajegusi taip gerai ukininkų „aprupinti", kaip tą padare „nepartine" tautininkų partijos valdžia. Ūkininkai, matydami diktatorių monus ir seklų dalinimą, sako viens kitam, kad ne viena kita vyriausybe, net ir noredama, nebutų galejusi taip ukininkus apgaudineti ir apvogti, kaip tą daro neatsako-

minga fašistų valdžia. Kas teisingas — ar Aleksa, ar ukininkai, — žinančiam nesunku pasakyti. Nepasitenkinimas ukininkų tarpe auga ir daugelis visai širdingai laukia, kada fašistinis jungas bus nuverstas ir Lietuvos liaudis galės pati savo reikalus spręsti be neprašytos prasivogusių „tautos vadų" globos.

Iš.

Iš priešfašistinės knygos.

(Protokolo nuorašas).

„Aš Tomas Smirnovas 70 metų amžiaus, rusas, sentikis, Vegerių sentikių parapijos šventikas, gyvenu Vegerių fermos kaime, Vegerių valsč., Mažeikių apskrities, turiu parodyti sekanti:

1928 m. lapkričio mėn. 30 d. 14 val. važiavau su savo duktere Agafija 40 metų amžiaus, viename vežime is Akmenes prekymecio į namus. Nedavažiavus Klykuolių kelio mus pasivijo ir pralenke porine pastote, kurioje sedejo du valdininkai uniformose ir vežėjas. Pravažiuodami pro mus valdininkai ką tai sumurmejo, o mus pralenkę vis žiurejo atgal. Už Viežupio tilto ties Klovo sodybą valdininkų vežimas sustojo. Mums privažiavus valdininkai musų arklį sustapde ir griežtai pareikalavo važ.uoti jų nurodytu keliu į Viežupio kaimelį. Mums arčiau prisižiurėjus pasirode, kad tie uniformuoti ponai yra policijos valdininkai: vienas iš Akmenes, nuovados v-ko padejejas, o antras is Mažeikių, policijos vadas.

Is karto nesupratau, kodel mumis sulaike ir kodel liepia važiuoti visai mums nereikalingu keliu. Meginau atsiprašyti, bet kai negelbėjo, ponams valdininkams aš stengiausi įrodyti, kad nežinau kelio ir negaliu pirmas važiuoti. Prašiau, kad ponai valdininkai važiuotų pirma, o mes iš paskos. Juk vis viena, sakau, nepabegsime. Ponams valdininkams nenoromis sutikus, pradėjom važiuoti, tik nežinojau kur. Privažiavus vieną kaimelį (pavadinimo nežinau), valdininkai emesi daryti kratą. Maniau, kad aš su dukteri busime prie kratos kaipo liudininkai. Bet pasirode, kad ne. Padarę viename name kratą, valdininkai atsikreipe į mus ir pradėjo meškos balsu kriokdami kartoti rusiškus žodžius: „vy svoloči, brodiagi, negodiaji", „kodel jus iš musų juokėtės, dabar mes jumis pavarinesime!"

As pamačiau, kad mes čia jau nebe juokais įkliuovom, todel pradejau valdininkams rankas bučiuoti ir atsiklaupęs ant kelių prašyti pasigailėjimo. Po didelių prašymų, vargais negalais. Mažeikių valdininką perprašiau, bet Akmenės valdininko jokiu budu neįveikiau perprasyti: kaip įerzintas žvėris grieže dantimis ir vis kartojo rusiškus žodžius, grąsindamas „raznesti v puch i prach", tik sako jam viršininkas neleidžiąs ir vis už tai, kad mes buk juokėmes kuomet jie abu važiavo pro salį. Aš teisinaus, kad nieko panašaus nebuvo. „Nu tak perekrestis!" sukamandavo Akmenes valdininkas. Aš stovėdamas prieš jį perdejau kryžiu ir maldavau Dievo pagelbos. „Jeigu ne tu tai, sako, ši moteris kalbėjo ir juokės". Dukte mano teisinosi atsiklaupus prieš valdininkus, kad ji taip gi nieko nekalbejo ir nesijuokė. Tuomet valdininkai užklause: „kodel čia tavęs žmones nepažįsta?" Aš atsakiau, kad čia manęs žmones gali ir nepažinti, o pavažiuokime į Suginčius arba į Klykuolius, tenai mane visi pažįsta, o pažįsta tenai bet ne čia tai todel, kad esu Vegerių sentikių parapijos kunigas, mažai kur keliauju, tai užkampiuose manęs Tomo Smirnovo gali ir nepažinti.

Mus bekamantinedami činovnikai prasiblaivėjo, vienas išsiėmė iš kišeniaus knygutę, ką tai užsirašė, abu ką tai pasišnekėjo ir man pasakė: „teper možeš jechat!"

Taigi apie 18 valandą mus paleido gyvus ir sveikus. Džiaugemės su Agafija, važiuodami namo, kad išlikom neprimušti ir ne sušaudyti Matyt, esama Lietuvoj ir gailestingų ponų valdininkų!"

Tomas Smirnovas.

Red. prierašas. Šis, panašus į anekdotą nuotikis, tai tik vienas iš daugelio faktų, kurie vyksta Lietuvoj slaučiant smurtininkų sauvalei. Pasiskųsti nėra kam, nes visus smurtininkus pridenga „tautos vadai", bet gyvenimas tuos faktus registruoja ir laikui atejus jie bus iškelti ir prideramon vieton pastatyti.

KORESPONDENCIJOS.

Kaišedorys. Sausio menesio pabaigoj atvyko pas mus „jo didenybė" Smetona su savo šunų gauja pamedžioti. Keliai ir visa apylinkė buvo apstatyta žvalgybininkais ir viešąja policija.

Medžioklė ėjo labai linksmai: per dieną medžioja, o naktį pas apskrities agronomą girtas orgijas kelia. Į visą apylinkę buvo išsiuntineti buriai žvalgybininkų sumedžiojimui „gražiosios lyties" pasigerejimui „jo didenybei" ir pal.dovams. Medžioklej dalyvavo daug „aukštų" valdininkų, o jos pasekmes piliečiai sprendė iš mergelių, slinkusių iš ryto namo paniurusiom galvom ir iškedentais, suveltais plaukais... Bet piliečiai sprendžia, kad ši medžiokle busianti paskutine, nes Lietuvos miškai baigiami kirsti ir gabenami į Vokietiją, be muitų.

Ir tuo laiku, kai visame krašte įsiviešpatavo vargas, kai ukininkų trobėsiai sulužę, o darbininkai neturi duonos kasnio, musų „ponai" randa galimu ruošti medžiokles, girtuokliauti, leisti vejais surinktus iš biednų žmonių pinigus.

Mes ukininkai sakom, kad šitas didelis ponavimas musų „tautos vadų", nuves musų kraštą į pražutį, todel iki dar ne velu reikia imtis priemonių juos pašalinti.

Kaišedorių apylinkes ukininkas.

Kaunas. Šių metų sausio menesy įvyko „Nemuno" dirbtuves streikas. Streikas tęsesi neilgai, tik vieną dieną. Streikas kilo del to, kad „Nemuno" dirbtuvės administracija ateme is darbininkų produktus ir malkpinigius, kurie ankščiau buvo duodami. Streikui prasidėjus iš pat ryto visi darbininkai jautem ką tai nepaprasto, visi buvom pilni pasiryžimo. Visų akyse ir veiduose buvo riškus ženklai griežtai stoveti už savo ekonominius reikalus. Darbininkams besišnekučiuojant, apie 10 val. ryto atvyko į dirbtuvę tabelistas, ponas Ratukas, labai darbininkų nekenčiamas ir pramintas „Nemuno Drakonu". Jis tuoj pakvietė komiteta t. y. tuos draugus, kurie demokratinės valdžios laikais buvo komitete. Bet darbininkai vienbalsiai pareiske, jog dabar jokio komiteto nera, nes profesines sąjungos uždarytos, likviduotos Todel ponui Ratukui prisejo kalbėtis su visais darbininkais. Ponas tabelistas pasiulė visiems darbininkams pasiimti is kontoros atsiskaitymą. Su tuo pasiulymu darbininkai sutiko ir nuejo į kontorą paimti atsiskaitymą.

Pastovejus kokią valandą kontoroj, jejo dirbtuvės direktorius ponas *Vosylius* ir praneše, kad nesą pinigų sumokėjimui kompensacijos ir jis nežinąs ką daryti. Mes buvom tvirtai nusistatė laikytis iki galui. Streiko metu uždraudem išvežti is dirbtuves ir įvežti prekes.

Apie 3½ valandos po pietų atejo vėl direktorius ir pranešė, kad „viską gausite kaip gavote tik eikite dirbti". Tuo streikas ir pasibaigė.

Mes, draugai, turime suprasti, kad kovoj su išnaudotojais, už geresnį buvį už rytojų galime pra aimėti tik savo vargą. Todel ištikus reikalui stokime visi kaip vienas, nes musų jėga — vienybe.

„Nemuno" Mokinys.

Ryga. Ryga šiaip ar taip skaitosi Lietuvos politinių emigrantų centrų, o karta's ir pereinamuojų punktų, išguitų iš tėvynes Lietuvos piliečių. Todel nestebėtina, kad čia, pekla gyva švaistosi visuokių Voldemaro šnipų, žvalgybininkų. Suprantoma, visus atidengti sunku, bet ilgainiui jie patys įsipainioją į jems padetas pinklės. Dalis jų jau senai yra žinomi, bet deliai strateginių sumetimu neskelbiami viešai, draugai gi apie juos įspėti.

Jau kuris laikas, kaip įtariamą, kad žvalgybai tarnauja stud. Palekauskų porele (brolis ir sesuo). Nesenai jie suklupo ir dabar žinomi, kaipo tikri Lietuvos žvalgybos agentai, kurie reguliariai gauna is jos atlyginimą.

Kun. Juodovalkio klapčiukas, mikčius stud. Palekauskas, dažnai be žvalgybos, dar informuoją „Liet. Aidą" ir net patį Augustinelį. Gi Palekauskyte, taip vadinama: „Baltoji Kumelaitė". dažnai važinėją su „depešomis" į Kauną.

Be to, „Baltosios Kumelaites" svinkis (veido mozojimas), tualetai, kiekvieno praeivio akį veria; vienas ir antras iš Lietuvos švietimo ministerijos gauna net stipendijas! O jug vaikai vargingos šeimynelės...

Draugai pasisaugokit jų!

Rutaitis.

Utena. „Pirmyn" 18 (25) Nr. buvo korespondencija apie Utenos šaulių rinktines vadą kap. Matelį, kad jis yra asilas ir vien tik fašistų tarnas. Tas iš tikro pasitvirtina, kuomet mes pažiurime kokie asmenys priimami į šaulius. Priimtas išgama Bernotas, kuris įskundie policijai A. Slavinską, o šis dabar kankinamas kalejime už tai, huk platinęs „Pirmyn".

Tas Bernotas 1925 metais buvo šauliu, bet už chuliganišką elgesi plėšikavimą ir vagiliavimą buvo prašalintas. Pernai t. y. 1928 met. Bernotas pradejo lankytis pas vieną našlaitę mergaitę, kuri turejo šiek tiek susitaupiusi pinigų. žadėdamas ją vesti. Jam ne ji rupėjo, bet jos pinigai. Geruoju negaledamas išmonyti, nutarė prievarta. Taip vieną kartą išvažiavus tai mergaitei į kermošių, Bernotas pastojo ją ant kelio, atėmė iš jos 100 litų ir ginklu grąsindamas liepė tylėti, o jei kam nors pasakys, tai nušausiąs, bet ji nenusigando ir pranešė policijai. Vienok Bernotas ne tik nebuvo už tai baustas, bet už įdavimą policijai nekalto vaiko A. Slavinsko, buvo priimtas į šaulius. O per susirinkimą, rinktines vadas kap. Matelis išgyre Bernotą sekančiais žodžiais: „Iš visų čia susirinkusių šaulių, tik vienam turiu tarti padekos žodį, tai Bernotui Steponui ir jus visi šauliai bukite toki ir sekite jo pavyzdžiu".

Taipgi butų nuodėme praleisti nepaminėjus apie Utenos miesto šaulių burio vadą Jutą, kuris išplese Tauragnų paštą apie 3 tūkstantis litų. Ir nežiurint, kad praeitų metų pradžioj tardytojas jam iškele byla, vienok, kaipo žymius fašistas iki siol neliečiams o byla vilkinama. Tas pats Juta pernai, su Utenos valsčiaus šaulių burio vadu Lukoševičium, po šaulių sventes užejo į Kalitienės aludę Utenoje ir ten latravo iki vienu liktos valandos naktles, o neturedami kuom užmokETI, užgese elektrą ir puolė prie kasos noredami išplėšti. bet Kalitiene pakele triukšmą, atėjo policija ir sustate ant Juto ir Lukaševičiaus protokolą. Bet už tuos darbus „garbingų" burių vadų ne tik nepaliuosavo, ir nenubaudė, bet išgyrė kaipo drąsius šaulius. O visi tie šauliai kurie yra priešingi bet kokiam „tautininkiškam" chuliganizmui yra persekiojami ir šalinami iš šaulių tarpo.

Visi tie šauliai kam brangi Lietuvos laisve ir žmonių gerove, tverkite kovos burius ir padavus pirmąjį sukilimo signalą—vykite lauk iš Lietuvos dabartinius chuliganus.

Mk.

Emigrantų vargai.

Paskutinėmis žiniomis, sąryšy su Lietuvos Vokietijos prekybos sutarties ratifikavimu Reichstage, *Prūsų valdžia per 48 valandas išvare iš Rytprūsių visus Lietuvos politinius emigrantus.* Per 2 pares važiuok kur nori, o kadangi daugumas neturejo kur ir kuo važiuoti, tai prusų žandarai išvarė juos per koridorių į vakarinius Prusus ir ten patalpino belaisvių barakuose.

Tai yra naujas Voldemaro „laimejimas". *Už teisę Lietuvą kolonizuoti, už progą pavergti mus ekonomiškai Vokiečių demokratija nepasivarže keliasdešimtis politinių beglių traktuoti kaip belaisvius.* Bet ar neperbrangiai Voldemaras vokiečiams užmokėjo už emigrantų persekiojimą? Ir vokiečiai ar neapsiskaičiuos pirkdami emigrantų persekiojimu iš diktatorių mums nenaudingą sutartį? Per žemas biznis vokiečiams musų kaihu moketi už musų turtus ir nauja niekšybė Voldemaro, kuri ras Lietuvoje tinkamo įvartinimo ir tinkamo užmokesnio.

J. J.

Smetona ratifikavo

Vasario 15 d. atėjo žinia, kad Smetona patvirtinęs Lietuvos Vokietijos prekybos sutartį. kurį Lietuvos interesais nieku budu ne gali buti pateisinama. Vokiečių žadamoji paskola bus tik „Galgenfrist" ponui Voldemarui ir Smetonai, bet jų neišgelbes. Pati sutartis prisides prie jų galo ir juo greičiau juo geriau

J. K.

Iš „tautininkiškos" žvalgybos darbuotės.

Jau ne kartą buvo rašyta „Pirmyn" skiltyse apie „tautininkiškosios" žvalgybos „žygius" ir susirupinimą Lietuvos politine emigracija. Mes tuo nesistebimi juk pats Voldemaras paskyre kovai su politinė emigracija 3 milijonus litų. Vadinasi dirbti reikia. O kas dirba, tas ir klaidas daro. Caro Rusijos ochranka jau tik buvo gerai įsispecializavusi savo amate ir tai kaip kada suklupdavo, gi musų kikiliams, kartais vieną, kitą suvį praleisti pro šali tai jau ir Dievo įsakyta. Todel mes manydami, kad p. Voldemaras į prasišovimus jo bernų didelio demesio nekreips, talpiname čia kai kurius dokumentus, nekeisdami kalbos ne stiliaus.

I-jo skyriaus kriminalines policijos viršininkui p. Statkui, Kaune.

ATVIRAS LAIŠKAS.

Ponas Stakui

Kuomet pernai pavasarį su žvalgybos būriu nuvykai į užfrontę ir padedant provakatoriui Račinskui,

pagrobėi drg. Kėdį, o užtai Tamstą paskyrė pirmojo skyriaus kriminalinės policijos viršininku, arba žadėjo net ministeriu paskirti, apsiėmei išnaikinti visą s.-d organizaciją užsieny, kuri jums stovi vistiek, kaip peilis po kaklu. Pasinaudodamas mano patrijotiškumu sumanei įvygdyti tą per mane. Pradžiai darbo davei 100 litų ir pasiuntei su sekančiomis instinkcijomis: kelti emigrantų tarpe nepasitikėjimą ir neapykantą prieš savo vadus, žodžui, skaldyti emigrantų jegas, bet to dar mažai, kas svarbiausia, tai nužudyti Paplauską ir Mintą-Pumenįį, o Plečkačio nežudyti, bet paimti gyva. Tam dalykui įvygdyti liepei apsigyventi gardine arba Vilniuje ir pranešdinėti kur ir kada vyksta. Skuboti pranešimai siusti telegrama, sekančiu adresu: Ryga Varnu iela 15 Andrašiunui Antanui, pasirašant slapyvarde Šapalas, laiškai taipgi tuo pat adresu. Ilgą laiką negaukamas nuo manęs nei neigiamo, nei teigiamo ir kuomet 1928 met. lapkričio mėn. 4 — 5 d. nuvykau į Kauną, Tamsta tiek apsidžiaugei ir kad tas dalykas greičiau baigti (kaip Tamsta išsireiškiai) pasiulei vienu kartu sunaikinti emigrantų centrą Vilniuje. Tuo reikalu tareisi net su ministeriu t. y pristatymui tiek dinamito, kad užtektų sunaikinti visam Sokolovskio hoteliui — viešbučiui, kur gyveno emigrantai. Instrukcijos sprodinimui buvo sekančios: kuomet susirenka emigrantai posledžiui, nusisamdyti gretimą kambarį ir ten padeti dinamitą su užtaisu, pragaro mašina, arba bikfordo šniuru, arba kaip nors niekam nematant padėti užtaisai į rusį ties ta vieta kur randas emigrantų gyvenamieji kambariai ir raštinė. Bet kuomet pasirodė, kad aš to įvygdyti negalėsiu iš priežašties nemokėjimo sprogdinti, tuomet palikai įvygdyti ankščiau minetą, planą, palaiminai ir davei 200 litų. Kuomet gruodžio mėn 8 d. Utenos kriminalinė policija areštuoja mano brolį, tik tuomet supratai kieno naudai as dirbu ir kai as nuvykau pas Tamstą š. m. sausio men. 13—14 d., tuomet Tamsta manęs nebeprašiai, bet įsakiai nužudyti Paplauska, o jei tas negalima, tai tuomet Min ą-Pumputį, o po to pagriebti visi esamieji dokumentai ir pristatyti tiesiog Tamstai, už ką pažadėjai duoti tarnystę ir paleisti iš kalėjimo brolį, jei byla dar nebus perduota kariuomenės teismui. Tam įvygdyti davei laiko iki š. m. vasario mėnesio pabaigos. Ir sakai „jei iki vasario mėn. pabaigos nesulauksiu, tai manysiu, kad... nu negalėjot..." Žimomą ne tą Tamsta manysi, bet gailėsies, kad iš Tamstos nagų paspruktau ir, kad dar kartą įkišai 150 litų, kurių tu, žinoma, nesigalli.

Ponas Statkau, argi Tamsta ant tiek sukvailėjai jog manei apsiimsiu atlikti niekšingą darbą? Rodos apie mano politinį nusistatymą turėjai žinoti. Geriau garbingai žusiu, nešdamadas Lietuvos darbo liaudžiai šviesą ir laisvę, o jums tironams pražutį!

Jei ką nors čia išdestytų dalykų noretum užginčyti, tai malonėk pasižiurėti į pasižadėjimą, o geriausiu atvėju, tai pasižadėjimą prisiųsk man, Vykdomajam Komitetui, arba kam nors iš musų. Jis Tamstai vistiek nereikalingas, o mums bus atmintis.

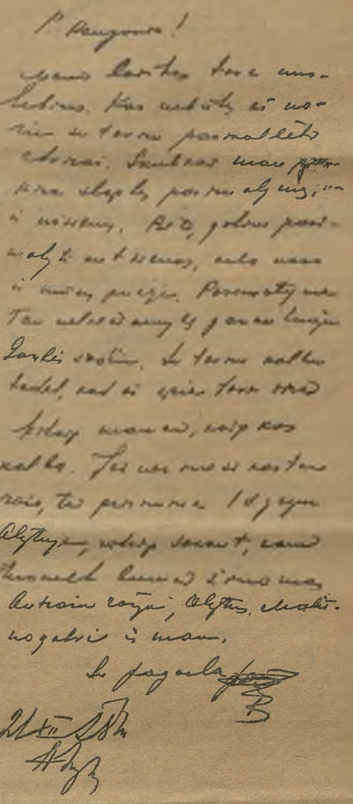
Slavinskas Juozas.

Vilnius, 26-I. 29 m.

Red. prierašas. Už dinamitą ponui Statkui ačiu. Prie progos sunaudosime.

* * *

Alytaus rajono žvalgybos Viršininkas p. A. Čiuoderis, noredamas pasigaminti naują šnipą — provokatorių, rašo buv. Alytaus organizacijos L.S.D P. nariui Pangoniui labai „išmintingą" laišką, kurį žemiau talpiname:

P. Pangonis!

Mano laiškas tave nustebins. Kas nebutų aš noriu su tavimi pasikalbėti atvirai. Skubiai man paskirk slaptą pasimatymą nors ir užsieny. Be to, galime pasimatyti ant sienos arba nors ir musų pusėje. Pasimatyme tau neliečiamybę garantuoju garbes žodžiu. Su tavim kalbu todel, kad aš apie tave visai kitaip manau, kaip kas kalba. Jei nežinosi kas tau rašo, tai prisimink 1 d. geguž. Alytuje, kitaip sakant, kam tuomet buvai žinomas. Antrašu rašyk, Alytus Maluno gatvė ir man.

Su pagarba A. Čiuoderis.

21-XII—28 m. Alytus.

Kad d-gas Pangonis šlykščias žvalgybos statomas pinkles atmete, tatai tur but aiškinti nereikės. Tačiau gal nevieną nustebins tų ponų nachališkumas.

* * *

Tas pats ponas Čiuoderis, kuomet jam nepavyko iš P. Butkevičiaus pasigaminti provokatori, rašo Butkevičiui dar „išmintingesnį" laišką, bet jau grasinantį, kurį kaipo charakteringą irgi talpiname:

Šimai! [1])

„Kas buvo laukta nuo Tavęs nesulaukiama. Kantrybės toliau nėra. Tavo visus laiškus reiks grąžinti atgal. Dargi pasidariai teroristų grupes viršininku. Nieko sau... Pasikesinimus padariai ir dar žadi daugiau padaryti. Tiems patiems emigrantams moka lenku pinigus, kad jie žudytų lietuvius. Tu didžiausias veidmainys, kaip nėra didesnio. Nežiurint į tą visą, as iki šiandien tylejau, bet matau jog ten pradėjai dirbti, kad pradejo ten Tau daugiau moketi. Dabar ir man grąsini Pangoniu ir kitais — ar ne gedal Aš Tau tik vieną turiu priminti, kad man didesnes smulkmenos žinomos, kaip Tau ir kol Tu pas mane ką atsiųsi, tai jau aš jo lauksiu. Bet atmink jog prieš terorą, bus pavartota teroras griežčiausias, be to, aš Tau iškilmingai pasižadu, tą pasakyk ir Juozui (Paplauskui) ir Dzeržinskui (Skliutui), kad pirmoj eilej bus ištremta šeimynų nariai, tuo labiau bus atsižvelgta į tavo namus. Manai, kad jus galit prachvostus siuntinet ir čia terorizuoti, tai jau visi panikoj, ne, palauk! Nuo šiuos dienos del tavęs su priemonėmis nesiskaitau".

Jonas [1]).

Varėna. 21-XII.

Iš ankščiau talpinamų dokumentų kiekvienam bus aišku toji durna „sistema", kurią įvedė „tautos vadai" savo kailio saugumui ir išsilaikymui valdžioje: žmogu sugauna, primuša, paskui duoda pinigų ir verčia tapti žvalgybininku. O jei kuris iš jų negų paspruk ęs atsisako judošiaus pareigas eiti, grąsina teroriizuoti likusius šeimos narius—senelius ir mažus vaikus.

Musų tautai jau visokių vargų teko pakelti, bet šitokios šlykštybės periodas visai naujas, negirdetas.

Š.

Beleckas ne pirmas.

Vokiečių demokratų laikraštis „Vossische Zeitung" praneša iš Kauno per Šilutę, apie naują lietuviškos žvalgybos terorą prieš jauną žurnalistą, „Jaunimo" redaktorių ir Jaunimo Sąjungos veikėją Belecką. Žvalgybos viršininkas Statkus per kelius menesius grasinimais norejo priversti Belecką davineti jam žinias iš Valstiečių Liaudininkų S-gos C. Komiteto ir atskirų liaudininkų veikėjų darbo. Grasinimais ištremti, areštuoti ir net „griežčiau pasielgti" iš vienos puses ir siulydamas nemaža pinigų iš kitos, Statkus norejo pasigaminti sau naują žvalgybos agentą provokatorių „V. Z." rašo, kad Beleckas galutinai suvargintas Statkaus grasinimais neiškentęs ir kreipęsis į Voldemarą su memorandumu kartu apie to memorandumo turinį painformuodamas kai kurius Kauno politikus. Anot „V.Z." Kaune šitas naujas teroras sukėlęs didelio pasipiktinimo Apie Belecką sviete išgirdo, nors šitas įvykis yra tik vienas iš daugelio tautininkiškos žvalgybos šunybių. Durna ir žiauri tautininkų žvalgyba, turedama daug pinigų ir maža proto, ne nuo šiandien teroru grasinimais ir net kankinimais bei pinigais gaminasi sau provokatorių. Musų draugas Endriuška tik del to ir buvo žvalgybininkų Kazlausko, Jakio ir k. iki smerties užkankintas, kad nesutiko duoti žvalgybai žinių apie prieš fašistinį veikimą; drg. Papirtis už nesutikimą „informuoti" žvalgybos buvo tiek žiauriai kankintas, jog dabar serga proto liga; Kaune buv. gelžkeliečių s-gos pirmininkas Šulaitis ir tos pat s-gos darbuotojas Butkeraitis abu socialdemokratai, buvo areštuojami ir grasinami, kad sutiktų buti žvalgybos „informatoriais". Už suteiktas žinias Statkus žadejo brangiai moketi; žiauriausiai buvo kankinami suimtieji kareiviai ir kai kurie puskarininkiai ir vis tuo tikslu, kad duotų žinių. Už „informavimą" Statkus visiems siulė laisvę ir pinigus. Šiauliuose žvalgybos viršininkas pasikviečia pas save kai kuriuos socialdemokratus ir duoda pasirinkti Varnius arba pinigus už žinių teikimą. Žemaitijoj visa eile draugų praneše organizacijai, kad juos žvalgyba verčia tiekti jai žinias. Galima nurodyti eiles pavyzdžių, kur žvalgyba kankinimais arba grasinimais ir pinigais verbuoja „tautiškai minčiai" šalininkus. Atsitikimas su Belecku nėra nei pirmas nei paskutinis. Smetonos ir Voldemaro Lietuvoje tai yra sistema. Kreiptis su skundu prieš Statkų į Voldemarą yra bereikalingas žingsnis. Statkus yra to paties Voldemaro šuo, Voldemaro gerovei jis terorą ir naudoja; be teroro juk nebutų nei Voldemaro nei Smetonos. Popierinis skundas nei Statkaus, nei jo sistemos neįveiks. Prieš terorą gali paveikti tik ginklas ir vis daugmesi balsai, kurie rodo, kad ir priešingoji puse bus priversta imtis „griežtesnių" kovos priemonių.

Kauniškis.

Žvalgybininkas tik užmustas nebepavojingas.

SPAUDA.

Išejęs „Vilniaus Šviesos" 1—2 numeris (1 knyga) sakosi, kad to laikraščio redagavimas ir leidimas perduodamas „Kulturos" draugijai.

Šis „Vilniaus Šviesos" numeris žymiai aiškiau pasisako ir del fašistines diktaturos Lietuvoj, bet pasilieka su sena ideja — grąžinti Lietuvai demokratinę tvarką ramiu budu ir kaipo pavyzdį stato Rumunijos diktatorių, „kurie privedęs kraštą prie ekonomines suirutes, turejo geruoju atiduoti valdžią opozicijai — liaudies partijai, kurios vadas, sudaręs demokratinę valdžią, tuojau sušaukė seimą, gavo didžiosios gyventojų daugumos pritarimą, o turėdamas pritarimą tuojau gavo paskolą ir išvede kraštą is klampynes"

Šitoki „V. Šviesos" teorija butų labai gera jeigu ji galima butų praktiškame Lietuvos gyvenime. Mums rodos, kad „V. Šviesai" jau buvo gražaus laiko Lietuvos diktatorias arčiau pažinti ir įsitikinti jog jais vadovauja ne tautiniai ir valstybiniai interesai, bet asmenines ambicijos, stovinčios prieš klausimą: žut ar but? Juk kuo gi kitu galima butų pateisinti toji Lietuvos diktatorių vidaus ir užsienio politika, kuri tiek žalos lietuvių tautai per tuos du metu yra padariusi?

Žinant iš kur toji diktatura kilo ir matant kokiais keliai Lietuvos diktatoriai eina ir prie ko veda kraštą, rodos ne taip jau sunku butų suprasti, kad ramiu budu ji nesibaigs, juo labiau, kad mikštakaulių-ekvilibristų skaičius Lietuvoj ir „V. Šviesos" daviniais nežymus.

Atsakomybė už pasekmes diktatorių šeiminkavimo kris kaip tik ant tų demokratų, kurie trečius metus nešiodami „ramaus kelio" ideją ir matydami kiek bledes atnešė musų tautai diktatoriai, ne piršto nepajudino piktui pašalinti.

Š.

[1]) Šimas ir Jonas, sutartos slapyvardes: pirmoji — Butkevičiaus, antroji — Čiuoderio.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Stasys Dainauskas. „ZORZA" Spaustuvė Vilniuje.